

Zelei Miklós

Alsó határ

Nem emlékszem a nevére. Úgyhogy megfordítom a szokást, közterületről nevezek el embert, az őrmestert a térről, ahol a háza állt.

Haladás őrmester.

Újszeged.

De most még egy másik időben létezem. A közeli fiúiskolában éppen befejeztem az első osztályt. A József Attila sugárútnak még Vásárhelyi a neve. A sarki magasház helyén gyümölcsös van.

Ötvenhat nyara.

Ha a kifejezést használtuk volna: kulcsos gyerek vagyok. Az öltözékem egy fürdőnadrág, a talpam alatt a flaszter jó meleg. A túloldali postás művelődési ház tetejére szerelt hangosbeszélő egész nap ontja a slágereket. A kedvencem:

*„Bárhogy lesz, úgy lesz,
A jövőt nem sejtetem,
A sors ezer rejtelem,
Ahogy lesz, úgy lesz!
Bárhogy lesz, úgy lesz.”*

Azután évtizedeken át nem is hallhatom ezt a számot, mert nem „*ahogy lett*”, hanem „*úgy*”.

Jósok kerülnek hatalomra. A jövőnket pontosan megmondják nekünk és kijelölik a hozzá vezető utat. Ennek következtében kerül képbe Haladás őrmester.

Központi alak a képen.

Ahol nem áll senki, az ő.

1970 van.

Haladáséknál lakik albérletben Baka István és felesége, Ökrös Tünde. Mi a szomszédos Fogarasi utcában albérletezünk egy olajmunkásnál, akiből az esti két pohár után mindig kijön a Békés megyei parasztember. Nincs olaj, sehol a fúrótorony, nem kell a kobak. Hanem tehén, búza, ló.

Meg Szent Dávid!

Aki az egészséget elhegedülte.

Az olajmunkás a konyhaszékről felugrik, s az ajtóból az éjszakába köp egy ortályosat.

Gyakran megfordulok Pistáéknál. Bármikor érkezem, a dúvalag Haladásné az előszobán éppen áthalad. Azután vissza, hogy azt se mulassza el, amit előző útján esetleg mégse hallott, mégse látott.

Mindig vannak könyvek a kezemben. Haladásné arcán, amint a könyveket meglátja, átfut az idegesség.

Mi van bennük?!

Dühöt vált ki belőle még a „kézirat gyanánt” kiadott, puha, sárga borítók közé ragasztott, rotaprint lemezről újságpapírra kicsinyített, A/5-ös tudszocjegyzet látványa is. Nem tudja, annak köszönheti, hogy az ura rendőr lehet Szögedében. Ahogy a tanár úr is mondja az állomás előtt, a sínek között. A tudományos szocializmus tanára, aki a másik oldalra szabálytalanul, a villamossíneken ugrándozik keresztül, amiért ráordít a rendőr. De a tanár úr rögtön visszaordít: „Csak hallgasson! Sokat harcoltam én a háborúban, meg ötvenhatban is, hogy maga itt rendőr lehessen.”

Az utakat vigyázza a rendőr. Haladás őrmester mint sorompó. Ami a két lábra állt ember számára rendkívüli feladat. Mi mind függőlegesen, ő ellenben vízszintesen, a föld fölött egy méter tíz centivel a levegőben, nehogy arra menjünk, amerre tilos. S így tölti az egész életét. Teljes fölszerelésben vízszintesen tartania magát a föld fölött, hogy még a tányérsapkája se essen le, nem kis erőpróba. De „társadalmi érdek fűződik ahhoz, hogy a szocializmus építésének e történelmi periódusában fellépjünk a büntetőjog eszközeivel azok ellen is, akik »az állampolgárok kisebb vagy nagyobb csoportjára« olyan »lelki« ráhatásokat eszközölnek, »amelyek alkalmasak arra, hogy a demokratikus államrendszer megdöntésére vagy megbontására való hajlandóságot és lelki készséget felidézzék, illetőleg a demokratikus állami rendszer alapintézményei ellen, vagy annak meggyőződéses híveivel szemben gyűlölséget keltsenek«. Az elmondottakból következik, hogy az állam elleni izgatást elkövetőkkel szemben – a büntetőpolitika elveinek betartása mellett – el kell járni.”

Érthető Haladásné idegessége.

Hiszen a könyvet a sorompó, vagyis a levegőben fekvő Haladás őrmester fölött át is lehet dobni! És akkor Haladás őrmesternek fel kell csapódnia, hogy a könyvet, mint egy teniszlabdát, fonákkal visszaüsse. E pillanatban azonban át lehet szaladni alatta.

Még idegesítőbb a diáklakók ajtaján túlról kiáradó zene. „Légy az ici-pici pááárocskááám! Páááratlannááál szebb a páááros szááám!” Nem ez. Komolyzene szól a leningrádi részképzésről hozott lemezjátszón forgó bakelitlemezeiről. Amely érthetetlen. A sorompó se képes megállítani. S a zenét nem lehet elégetni se.

Mintha fát vágnának az embernek, nem is a hátán, hanem a dobhartyáján!

„Rádásul ezek beszélnek szovjetül is.”

Haladásné felháborodva suttog Haladás őrmesternek, s amint Tünde kimegy a konyhából, rohan, fedőt emel, lábásba néz.

Konyhahasználat. Így keresnek albérletet az egyetemista házaspárok. Anélkül nem lehetne megélni. De az csak a főzést engedi. Étkezni a szobában kell, a tanulóasztalon félretolva könyvet, jegyzetet.

Olajkályhakorszak. Vacsoraillat olajszaggal. Haladás beosztó házaspár, csak az olajat tartja meg. Fa- és széntüzelésű vaskályhát állít Pistáék szobájába. Fölé egy tartályt szerelnek a falra. Sokféle ismerethiány szükséges akkoriban is, hogy az ember a tudatlanságalapú társadalom pártos és öntudatos tagja lehessen. Az olaj csináld magad vörösréz csövön folyik az égőtérbe. Onnan megy a fűtés. Egyszer ki is gyullad.

Minden négyzetméteren dirigál valaki.

Folyton néz valaki.

Önállásdarabokat próbálunk egymáshoz illeszteni. A terep az éjszaka. Amikor ezek már alszanak. Különösen a napkelte előtti perceket szeretem. Amikor a sötétség már elengedi az időt, s a világosság még nem ejti foglyul. A legszabadabb napszak. A gyerekklinikán is mindig ez a néhány perc az, amit szeretek. A kórterem ablakában állok, bámulom a Tisza bizonytalanul kékes vizét, s amint kiszőkül lassan, ahogy meghatározódik.

Így ragadunk ott egy hajnalon Pistáéknál egy néptáncos sráccal. Maradunk reggel is. Vizsgaidőszak van, Tünde és Pista bemegy az egyetemre elintézni valamit, én tanuló, a néptáncos meg csak jól érzi magát. Később pedig alszunk egyet. A plafonról lógó villanykörtét égve felejtjük. Egyikünk az egyik könyvkupac tövébe, az egyik sezlonra borul, másikunk a másik könyvkupac mellett kummant. Fotelban? Karosszékekben? Ezt csak a rendőrségi jegyzőkönyv tudná megmondani. De úgy gondolom, hogy nincs ilyen.

Arra ébredek, hogy verik a szobaajtót. Fölnézek, s az ajtó fölötti ablak keskeny csíkjában egy rendőrféjet látok. Nem Haladás őrmester az, hanem egy ismeretlen. A hang azonban Haladásné hangja.

„Tán meg is ölte azt a másikat!”

A néptáncos engem?

Én a néptáncost?

„Betelefonálok, mert világos van!”

Ez újra Haladásné.

Ahogy fölkelek, látom az udvaron az urh-t. A rendőrautót. Lada, Zsiguli akkoriban a járőr-kocsi. Az oldalán széles, kék sáv, abban végig nagy, fehér betűkkel: rendőrség. Az urh-kocsi mellett a járőrtárs. Biztosítja az akciót.

Az autó tetején ritmikusan forog, villog a kék fény.

Ez már a jövő volt.